

ירושלם מפני דרכי שלום.

מסעי-כי תצא-פנחס

אצל בנות צלפחד כתוב במדבר כז: ח אִישׁ פִּיזְמוֹת וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבִרְתֶּם אֶת־נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ. למה לא כתוב שהבן יורש לכתחילה?

למה לא נכתבה מיד כל הסדר הירושלם של בנות צלפחד, ויש חידוד אחרי תלונת שבט מנשה. הרי היה הכל מפי ד", הוא לא ידע?

למה גם בדין בכור לא כתוב בצורה ישירה שהבכור מקבל פי 2. רק כתוב דברים כא טז. לא יוכל לְבַכֵּר אֶת בֶּן הָאֵהוּבָה עַל פְּנֵי בֶן הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר?

למה בנאדם לא יכול לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור, הרי הוא יכול לתת מתנות למי שירצה?

פתרון אפשרי.

ירושלם בעצם דין שזוכים מההפקר.

דהיינו בנאדם חי עד 120 וכל עוד הוא חי הוא יכול להחזיק בנדל"ן ובנד"ן (נכסי דנייד).

ברגע שהוא מת הוא מפסיק להחזיק ולכאורה זה הופך להיות הפקר. מבחינה ערכית זה מסביר לבנאדם ששום דבר גשמי בעולם באמת שלו. הוא קיבל משהו לזמן מוגבל ויכול בזמן הזה לעשות עם זה דברים טובים ופחות טובים. אחרי כן זה נגמר.

דיני הירושלם הם כעין תקנת העולם, אפילו לפני מתן תורה, להסכים לחלוקה בהסכמה כדי למנוע מלחמות וריבים. עד כדי כך הפקר שד" לא רוצה לגעת בדיני ירושלם בצורה ישירה.

מי מקבל מה מההפקר, כמו בבא מציעא, הבן אדם הקרוב אליו לפי כוחו שהיה מצליח אם היה לוחמים ארבים עליו. דהיינו העולם הבין־הסכים שעדיף לקבל בלי מלחמה ולריב החלק היחסי לו היו זוכים אם היה מלחמה ארבי. היסטורית היו לבכור יותר כוח ואז הוא היה יכול לזכות ביותר והבנות לא היו מצליחים להוציא אם היה ריב ביניהם. וככה התקבלו תקנות הירושלם הבסיסיות בעולם.

כשהאבא כבר מת והנכסים הפקר אין יותר כוח לבן האהובה להשתלט על הנכסים. דווקא חזקה שלבן השנואה היותר מבוגר יש יותר כח.

אז אם החלוקה מדין הסכם קדמוני למנוע ריב, אז ההסכם זה רק בין אלו בחיים ולמוריש כבר אין עניין אמילה בזה.

אם יש מצב מורכב ההסכם הקדמוני לא מספיק ברור ויש סכנה לריב. תפקיד משה רבינו והקב"ה היה פה (בבנות צלפחד) לייצר הגנה לאלה שהכי קרובים לירושלם ממילה. היה בזה צורך במיוחד בגלל זה כלל חלוקת הארץ לדורות.

בני שבט מנשה יכלו לטעון נגדם בגלל שלכאורה היו מקרים שדווקא אחים זכו לפני הבנות. זאת אומרת, התקדים והתקנות האוניברסליות לא היו ברורות ואז קיימות. והם הרגישו קרובים יותר. בסוף הם הגבילו בנות צלפחד במקצת למנוע ריב. שכל הירושלם המסודרת היא הסדרה למנוע ריב. וכנראה, גם לפני משה וגם אחרי משה, גם בין אחים, גם בין בנות היו ויהיו ריבים על ירושלם.

בעצם המקרה של בני שבט מנשה מראה שכל הדינים האלה, בעצם כולם תקנות למנוע ריב, והם דינמיים, ויכולים להשתנות. זה גם מסביר שברגע שד" אמר את דברו זה רק כצופה בצד מה עכשיו הכי מקובל על החברה. אחרי קצת זמן, אבל שינוי מהותי, החברה השתנתה, והד" היה צריך לשנות הפסקה והוראה. חלק משבט מנשה קיבל חלקות וכנראה התחילה להתיישב ולהרגיש מה זה נחלה. מרגע זה החברה התחילה כבר להרגיש חשיבות לשלמות נחלת השבט.

אז פה הד" מחדד ומשנה לא בגלל זה יותר נכון או יותר צודק אבל בגלל שזה הפך להיות יותר מקובל בחברה שהשתנת.

בעולם של היום, גם הלועזי וגם היהודי פחות מקובל לזכות בכוח בדברים. אפשר עדיין לראות הירושה כזכייה מההפקר. אבל חלוקת הכוח בין היורשים לכאורה השתנת. היום קשה לראות יתרון לאחד מהילדים ע"פ האחר. גם בירושה של יהודים וגם בירושה של אינם יהודים. מה שנשאר זה שהנפטר כבר לא מחזיק בכלום, ולפעמים יש ריבים בין היורשים.

הפתרון היהודי בעיני לחנך הילדים ב"הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד". וב"אין כלי מחזיק ברכה אלא השלום". שני מושגים אלא ירושה יותר גדולה מכל דבר גשמי.

משה בריל

כ"ד מנחם אב תשפ"ב